

ЕТАПИ РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТУРИСТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ ПРОЦЕСНОГО ТИПУ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНОГО ВИБОРУ ДЕРЖАВИ

(Представлено д.е.н., проф. Мальською М.П.)

Розглянуто світоглядно-методологічне трактування базового категоріального апарату стратегічного управління розвитком туристичного комплексу України. Розроблено алгоритм формування Стратегії управління розвитком туристичного комплексу в умовах інтеграційного вибору держави, який запропоновано реалізовувати у замкненому циклі.

Ключові слова: стратегія, розвиток, туристичний комплекс України.

Постановка проблеми. Розвиток туристичного комплексу України (далі – ТКУ) в сучасних умовах інтеграційного вибору держави набуває особливого стратегічного значення для соціально-економічного розвитку окремих регіонів.

Для забезпечення ефективного функціонування ТКУ (в тому числі формування та реалізації дій організаційно-економічного механізму розвитку туристичного комплексу України (далі – ОЕМ_{РТУ})) виникає необхідність наукового обґрунтування стратегії його розвитку та виділення основних етапів її розробки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у розробку теорії стратегічного управління зробили такі вчені, як І.Ансофф, Г.Мінцберг, А.Томпсон, З.Шершньова, С.Оборська, А.Виноградська В.Немцов, Д.Довгань та ін.

Мета дослідження. Метою дослідження є аналіз дефініційних визначень та світоглядно-методологічне трактування базового категоріального апарату стратегічного управління розвитком ТКУ та формування основних етапів розробки стратегії управління розвитком ТКУ в умовах інтеграційного вибору держави.

Викладення основного матеріалу. На сьогодні існує велика кількість визначень стратегії. В загальному розумінні, стратегія – це довгостроковий, послідовний, конструктивний, раціональний, підкріплений ідеологією, стійкий до невизначеності умов середовища план, який супроводжується постійним аналізом та моніторингом в процесі реалізації та спрямований на досягнення успіху в кінцевому результаті. Проте науковці трактують дане поняття залежно від об'єкта та предмета своїх досліджень щодо конкретної формальної ситуації.

Так, наприклад, [10] розглядаючи об'єктивні закономірності функціонування туристичної сфери трактує стратегію розвитку туризму як розробку загальної концепції розвитку цільових програм, для реалізації яких необхідний час і значні фінансові ресурси. Згідно з [5], стратегія розвитку туризму – специфічний управлінський план дій, спрямований на досягнення встановлених цілей. У свою чергу [4], розглядаючи процес формування стратегії розвитку туристичного регіону, трактує дане поняття як стратегічний план соціально-економічного розвитку туризму в регіоні чи стратегічний план соціально-економічного розвитку туристичного регіону, в якому визначені цілі, завдання, пріоритети, напрям економічного і соціального розвитку сфери туризму в досліджуваному регіоні на середньостроковий (4–6 років) та довгостроковий (10–15 років) періоди.

Слід зазначити, що наразі в Україні схвалено Стратегію розвитку туризму і курортів (розпорядження Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2008 р. N 1088-р). Основними завданнями стратегії є: а) визначення законодавчих, інших нормативно-правових, соціально-економічних, організаційно-управлінських засад з метою удосконалення туристичної діяльності та розвитку курортної діяльності; б) підвищення ефективності реалізації державної політики у сфері туризму і курортів; в) забезпечення безпеки туристів і осіб, що подорожують; г) сприяння поліпшенню інвестиційного клімату у сфері туризму і курортів; д) раціональне використання фінансових і матеріальних ресурсів у туристичній та курортній діяльності; е) створення рівних умов для всіх суб'єктів туристичної та курортної діяльності; є) розроблення державної та місцевих програм розвитку туризму і курортів; ж) сприяння розвитку транспортної, комунальної, прикордонної та митної інфраструктури тощо [7]. Проте можна сказати, що стратегія є суто декларативною. Реалізація стратегії не відбувається через відсутність організаційно-управлінських механізмів.

Вважаємо, що задля розкриття і деталізації різних за природою проблем цілеорієнтованого розвитку ТКУ необхідно здійснити детальний опис та світоглядний і методологічний синтез (а також, і сформулювання) сутнісного визначення базового категоріального апарату теорії управління розвитком

туристичним комплексом – певні викладки і дефініційні визначення ми представляємо у таблиці 1.

Таблиця 1

Дефініційне визначення та світоглядно-методологічне трактування базового категоріального апарату стратегічного управління розвитком ТКУ

Економічна категорія	Сутність та логіка визначення категоріального поняття
Стратегія [9]	програма, план, генеральний курс суб'єкта управління для досягнення ним стратегічних цілей у будь-якій галузі діяльності
Економічна стратегія [6]	комплексний план, спрямований на досягнення довготермінової мети, що містить напрями, завдання та пріоритети економічного розвитку суб'єкта і комплекс відповідних заходів, дій та рішень
Стратегічне управління [3]	діяльність, пов'язана із постановкою цілей і завдань організації та підтриманням ряду взаємовідносин між організацією і оточенням, які дають їй змогу досягати свої цілі, відповідають її внутрішнім можливостям і дозволяють залишатися прийнятним до зовнішніх вимог
Розвиток [8]	складна, багатомірна, незворотна, закономірна зміна конкретних матеріальних і соціальних явищ, яка складається з різнонаправлених і циклічних трансформацій, що ведуть до виникнення якісно нових станів чи принципово новітніх об'єктів як своєрідних цілісних систем

Джерело: Систематизовано та узагальнено за результатами вивчення базових положень і концепцій, представлених у наукових працях [3, 6, 8–9]

Виходячи з зазначеного вище, стратегія управління розвитком туристичного комплексу України – це комплексний, довгостроковий план з реалізації управлінських функцій (організаційно-економічного механізму), що спрямований на досягнення якісно нових станів об'єктів ТКУ.

У цьому контексті можна репрезентувати і схематичний опис алгоритму формування оптимальної для України Стратегії управління розвитком ТКУ, що відтворимо у взаємозв'язку за п'ятьма замкненими етапами її формалізації (рис. 1).

Зауважимо, що формування повинно відбуватися на засадах застосування замкненого циклу реалізації організаційних та кваліметричних процедур із поступовим підвищенням вимог до результативності реалізації його дії [1–2].

Слід також зауважити, що туристичний комплекс України нами розглядається як ресурсно-функціональна підсистема, що функціонує в межах системи національного господарства та забезпечує поліфункціональну взаємодію між підприємствами сфери послуг, транспорту, пошти і зв'язку, торгівлі, готельного та ресторанного господарства, побутового обслуговування, реклами й інформаційних агентств, діяльність якої спрямована на задоволення потреб туристів у оздоровленні, відпочинку та наданні відповідної якості суспільно необхідних та регенеруючих послуг.

До складу туристичного комплексу інкорпоровано сім ключових підсистем, а саме: агропромисловий комплекс (мисливство та лісове господарство); сфера надання комунальних та індивідуальних послуг (а у його межах, і діяльності у сфері культури та спорту); діяльність транспорту та зв'язку; діяльність готелів та ресторанів; промисловість (легка та харчова); будівництво та архітектура; охорона здоров'я та надання соціальної допомоги.

Рис. 1. Алгоритм формування Стратегії управління розвитком ТКУ процесного типу (авторська розробка)

Алгоритм формування стратегії управління розвитком ТКУ процесного типу містить у собі такі блоки завдань:

Блок 1. Визначення вимог до рівня розвитку ТКУ, розбудова її типового макету за наслідками формалізації цілей розвитку як ТКУ у цілому, так і кожної з семи його підсистем зокрема. В межах цього блоку, передбачається визначення: вихідних цілей, на які слід акцентувати зусилля, а також: ключових видів економічної діяльності та пріоритетні напрями розвитку, за рахунок яких планується забезпечити достатні темпи економічного розвитку не лише в ТКУ, а й за пріоритетними галузями і виробництвами; необхідних масштабів базового і залученого ресурсного забезпечення; вимоги до оновлення нормативно-правової бази розвитку ТКУ та його елементарних складових.

Блок 2. Формування за двома сценаріями розвитку інтеграційних процесів (євроінтеграції та багатовекторної інкорпорації до наддержавних об'єднань) змісту і елементів підстратегій розвитку ТКУ із стандартизацією регламентів добору і залучення до стратегічного набору управління розвитком ТКУ інструментарію одного (двох; трьох; чотирьох) видів на кожному з трьох етапів її реалізації в умовах – обмеженнях, які існують наразі в державі.

Блок 3. Розробка й обґрунтування сукупності засобів, методів і технологій стратегічного управління розвитком ТКУ процесного типу з розбудовою типової архітектури організаційно-економічного механізму за блок-схемою його подальшого удосконалення з урахуванням паритету національних економічних інтересів, суб'єктів за п'ятьма рівнями управління, споживачів, постачальників і конкурентів (що функціонують як на зовнішніх ринках, так і на внутрішніх щодо національної економічної системи).

Блок 4. Розробка прикладного інструментарію і обґрунтування модельних рішень щодо реалізації завдань з формування й запровадження на практиці Стратегії управління розвитком ТКУ та семи його підсистем із формалізацією й обґрунтуванням єдиного критерію оцінки рівня розвитку ТКУ (узагальненого інтегрального показника). Виконання процедур передбачає:

- а) прогнозно-аналітичну оцінку наслідків реалізації Стратегії управління розвитком ТКУ;
- б) проектування архітектури системи стратегічного управління розвитком ТКУ та її удосконалення в процесі суспільно-політичних, соціально-економічних, технологічних, виробничо-господарських і зовнішньоекономічних трансформацій у внутрішньому/зовнішньому середовищі економічної системи;
- в) формалізацію структурно-логічних схем із добору стратегічного інструментарію процесного типу як для ТКУ у цілому, так і для кожного з семи його підсистем зокрема, в узагальненому вигляді;
- г) розробку концептуально-аналітичної моделі реалізації дії організаційно-економічного механізму розвитку України;
- д) визначення складу, залучених до структури $OEM_{РТКУ}$ системо- й структуроутворюючих важелів і регуляторів, інструментів, ресурсів тощо.

Блок 5. Дослідно-експериментальна перевірка на адекватність розробленого інформаційно-методичного забезпечення з обґрунтуванням/коригуванням вимог до цілей розвитку ТКУ та результативності імовірного застосування побудованого у роботі $OEM_{РТКУ}$. Виконання зазначеного завдання передбачає завершення спірально-замкненого циклу з системного опрацювання, розбудови та інтерпретації дії $OEM_{РТКУ}$ і формалізованого набору стратегій розвитку ТКУ (з урахуванням перспектив розвитку кожного з семи його підсистем).

Зазначимо, що деталізація змісту кожного з приведених вище п'яти блоків формування оптимальної для України Стратегії управління розвитком ТКУ та ідентифікація змісту процедур для кожного з трьох етапів її реалізації вимагає врахування двох пріоритетних прикладних завдань – це: 1) *по-перше*, побудова оптимальної моделі розвитку ТКУ; 2) *по-друге*, формування системи показників із оцінки та прогнозування рівня розвитку ТКУ і, відповідно, кожного з семи його підсистем, формалізовану за єдиним критерієм ідентифікації узагальненого інтегрального показника.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, у результаті проведення дослідження було досягнуто його основну мету – сформовано основні етапи розробки стратегії управління розвитком ТКУ в умовах інтеграційного вибору держави. Вважаємо, що одним із найбільш коректних підходів до формування стратегії управління розвитком ТКУ є розробка алгоритму замкненого типу, який в нашому випадку, містить п'ять етапів реалізації дій. Результати, отримані в процесі проведення дослідження, сприятимуть активізації державної політики у сфері туризму і тим самим, забезпечать його стабільний розвиток ТКУ.

Список використаної літератури:

1. Сталий розвиток та екологічна безпека суспільства: теорія, методологія, практика / О.М. Алімов, В.В. Микитенко, С.М. Шкарлет та ін. ; за науковою ред. д.е.н, проф. Хлобистова Є.В. / ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України», ІПРЕЕД НАН України, СумДУ МОНмолодьспорту України, НДІ Сталого розвитку та природокористування. –

- У 2-х томах. – Т. 1. – Сімферополь : ВД «АРІАЛ», 2011. – 464 с.
2. Структурні трансформації економіки: світовий досвід, інститути, стратегії для України: монографія / *О.І. Амоша, М.Г. Білопольський, В.В. Микитенко* та ін. – Інститут економіки промисловості НАН України, ТНЕУ МОНмолодьспорту України. – Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ МОНмолодьспорту України. – 2011. – 848 с.
 3. *Ансофф И.* Стратегическое управление. – М. : Экономика, 1989. – С. 239–240.
 4. *Боруцак М.А.* Стратегія розвитку туристичних регіонів : автореф. дис. ... д.е.н. : 08.00.05 / *Мирослав Боруцак* ; Нац. акад. наук України, Ін-т регіон. дослідж. – Львів : [б. и.], 2008. – 35 с.
 5. *Виноградарська А.* Розвиток управлінського туристичного бізнесу / *А.Виноградарська* // Економіка. Фінанси. Право. – 2000. – № 5. – С. 13–18.
 6. *Жаліло Я.А.* Економічна стратегія держави у нестабільних ринкових економічних системах : монографія / *Я.А. Жаліло* // Серія: Економічні стратегії. – К. : НІСД, 1998. – Вип. 6. – 144 с.
 7. Про схвалення Стратегії розвитку туризму і курортів: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1088-р від 06.08.2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1088-2008-p>.
 8. Суспільний вектор сталого розвитку (питання теорії та практики) : монографія / *В.І. Куценко, В.П. Удовиченко, Я.В. Остафійчук* та ін. ; за наук. ред. В.І. Куценко / Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України». – Чернігів : Видавець Лозовий В.М., 2013. – 336 с.
 9. *Фатхутдинов Р.А.* Стратегический менеджмент / *Р.А. Фатхутдинов*. – М. : Дело, 2002. – 448 с.
 10. *Шериньова О.В.* Стратегічне управління / *О.В. Шериньова*. – К. : КНЕУ, 1999. – 384 с.

ШИМАНСЬКА Вікторія Василівна – аспірант ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України».

Наукові інтереси:

– економіка туризму, проблеми державного регулювання туристичної сфери.

Стаття надійшла до редакції 26.03.2014